

„ИНДУСТРИЯТА, ТЕХНОЛОГИИТЕ И НАУКАТА С КЛЮЧОВ ПРИНОС ЗА СЪЗДАВАНЕ НА НОВИ СПОСОБНОСТИ”

д-р Светослав Спасов – съветник на министър-председателя на Р. България

Доклад на национална научна конференция на тема “Колективната и националната сигурност и отбрана в контекста на динамичните промени в геополитическата среда и по-рационалното използване на намалените отбранителни разходи в страните от НАТО и ЕС”

30 януари 2012 г., Централен военен клуб – София

След началото на световната финансова криза, започнала през 2008 г., страните от ЕС съкратиха драстично военните си разходи със сума еквивалентна на целия годишен бюджет за отбрана на Федерална Република Германия. На фона на мрачните прогнози за икономически подем в Европа, нуждата от надеждни военни партньори на САЩ в региона остава. Въпросът с военните способности на европейските страни остава отворен още повече след изявленията на американски политици, че САЩ няма да ръководят бъдещи операции в Европа и около нея.¹

Икономиката е в основата на разместванията в баланса на силите в световен мащаб и ще предопредели развитието на ЕС като глобален фактор. Финансовата криза е както общо предизвикателство, така и шанс да се намерят съвместни европейски решения на проблемите, вкл. и за изграждане на обща европейска отбрана. Ето защо ролята на многонационалните проекти и инициативи под егидата на НАТО в тясна координация с ЕС в рамките на съществуващите договорености (група за планиране на способностите на НАТО и ЕС) е много важно. Участващи страни се възползват от спестяване на разходи за развитие и обществените поръчки, чрез използване на икономиката на мащаба, стандартизация и оперативно съвместими решения. ЕС призова своите държави-членки да спестяват разходи за отбрана, чрез

¹ Valasek, Tomas, 2011, "Governments need incentives to pool and share militaries", <http://centreforeuropeanreform.blogspot.com/>

сътрудничество. Институциите на ЕС могат да подпомогнат правителствата да определят стратегии, които генерират максимални спестявания и са свързани с минимални загуби на националния суверенитет.

По време на срещата на министрите на отбраната през март 2011 г., Генералният секретар на НАТО, Андерс Фог Расмусен представи концепцията си за „интелигентна отбрана” (Smart Defence), насочена към подпомагане на страните в изграждане на по-голяма сигурност с по-малко ресурси, чрез засилване на сътрудничеството и съгласуваността. Процесът на отбранително планиране в НАТО да се използва като платформа за идентифициране и приоритизиране на изискващите се способности от критично значение и координиране на отбранителните програми на съюзниците, при максимално възползване от потенциала на стратегическото сътрудничество между НАТО и ЕС. Основният принцип е за принадлежност на проектите на участващите нации, а ролята на НАТО е да улеснява процеса.²

Същността на „интелигентната отбрана” се състои именно в това - активно международно сътрудничество и тясна координация между съюзници и партньори под формата на различни съвместни инициативи и решения при придобиването на скъпо струващи способности (възможности) като закупуване на въоръжение и техника, поддръжка, ремонт, подготовка на личния състав и др.

Трите стълба на „интелигентната отбрана“ са – определяне на приоритети, специализация и сътрудничество чрез международни проекти. Инициативата на ЕС за „обединяване и споделяне“ е призната като приоритет и на НАТО. Регионалното сътрудничество се счита като най-естественото и ефективни, но тя ще се различава според региона.

² МО, Справка относно: Изграждане на отбранителни способности чрез многонационални и новаторски подходи/ инициативата „Smart Defence”, л.1

Концепцията на EDA за обединяване и споделяне (Pooling&Sharing) по същество изисква държавите-членки да изградят мрежа за сътрудничество, която води до първоначален разход, но реално спестява пари по-късно.

В рамките на НАТО има над 20 успешни примера за двустранно и многостранно споделяне на ресурси с цел създаване на способности.

Един от тях е обединяването на ВМС на Белгия и Холандия, друг пример е сътрудничеството “Nordic” – Швеция, Финландия, Дания и Норвегия. Като успешно се отчита съвместното разработване на доктрини в Инженерния център за усъвършенстване на НАТО в Германия.

Друг пример за офсетно договаряне е известният като „Сделката на века” договор за закупуване на 348 изстребителя Ф-16 на стойност 2,8 млрд. долара през 1975 г. от т.нар. Консорциум на четири европейски страни - Белгия, Дания, Холандия, Норвегия. В замяна на сделката страните получават участие в производството на Ф-16.³

В последните години ЕС предприема мерки за формиране на силна и конкурентноспособна европейска отбранително – технологична индустриална база. В периода 2006 – 2009г. Европейската агенция по отбрана разработи редица документи в подкрепа на европейската политика за сигурност и отбрана, които биват: План за развитие на способностите; Европейска стратегия за отбранително-технологична и индустриална база; Европейска стратегия за изследвания и технологии.

С приемането на страната ни в НАТО през 2004г. и ЕС през 2007г. предизвикателствата пред българската отбранителна промишленост придобиват ново измерение. Тя излиза на един пазар и влиза в конкуренция с отбранителната промишленост на страните членки, която по оценка на Комисията на европейските общности в момента има годишен оборот от 55

³ Gueorgui Ianakiev and Nickolay Mladenov „Offcet Policies in Defence Procurement: Lesson for the European Defence Equipment Market, <http://aspheramedia.com/v2/wp-content/uploads/2011/02/Ianakiev1.pdf>

милиарда евро. Нейният дял се изчислява на около 30% от световното производство и в нея са заети над 300 000 души.”⁴

В годините до 1989г. предприятията от отбранителната промишленост са наричани „перлата” на българската промишленост. До 1989г. в системата на „Металхим” са създадени 28 нови машиностроителни комбината, а 26 са общо заводите от системата на „Електрон”. Под ръководството на военно – ремонтните заводи са 15 завода и ремонтни бази. Общия брой на работещите в системата на отбранителната промишленост достига 180 000 души.⁵

Характерно за българската отбранителна промишленост, в годините до 1989 г., е експортната ѝ насоченост. Българските въоръжени сили поемат 4-5% от общия обем продукция. Останалата част се реализира на външния пазар **по две главни направления**. Първото за задоволяване на нуждите на потребителите от Варшавския договор и второто за износ за развиващите се държави. Показателите постигнати в края на 80-те години са впечатляващи. Ефективността на износа достига 240%, като обема на търговията нараства до 900 млн. долара и 2-2,1 милиарда преводни рубли.⁶

Края на Студената война, разпускането през 1991г. на Варшавския договор и СИВ довежда до срив в системата на поръчки по линия на тези организации. Изградените големи производствени мощности започват да страдат от липса на натоварване.

Непоследователността на политиката на правителствата на България, веднага след началото на демократичните реформи, се отразява във липсата на определен стратегически документ по отношение на държавната политика в областта на отбранителната промишленост. Правени са опити за възстановяване на сектора като този с приемането на Програмата за реструктуриране и приватизация , но неуспешно.

⁴ Стратегия за по – силна и по конкурентна европейска отбранителна промишленост – Брюксел 5.12.2007г. COM(2007) 764 окончателен, www.parliament.bg;

⁵ Димитър Иванов – „Възход и падение на социализма в България 1944 – 1989” София 2009г. издателство „Милениум” – стр.145;

⁶ Димитър Иванов – „Възход и падение на социализма в България 1944 – 1989” София 2009г. издателство „Милениум”, стр. 144.

В областта на научноизследователска дейност в интерес на отбраната България отделя далеч по-малко средства в сравнение със средноевропейските разходи. В последните десетина години, средствата отделяни за научни изследвания и технологично развитие са в рамките на 0,1-0,18 % от бюджета на Министерството на отбраната, в цифрово изражение това е около 0,6-1,2 милиона евро, т. е. над 1000 пъти по малко от Франция или 120-130 пъти по малко от Полша и Чехия.⁷

Тук трябва да се отбележи, че Министерството на отбраната допринася за националната политика в областта на иновациите. Така например през 2007 г. са реализирани три иновативни проекта – този за „Многокомпонентни нанокompозити за индивидуалния защитен пакет на съвременния войник”, „Установка за утилизация на барути” и проект „Разработване на алтернатива на противопехотните мини”, по договор с Института по металознание „Академик Ангел Балевски” към БАН.

В програмата на НАТО за борба срещу тероризма, която обхваща 10 проекта, страната ни има участие в два от тях – в проект „Защита на хеликоптери от РПГ” България е водеща нация, а в него участват още Полша и Гърция. Втория проект с българско участие е „Защита на пристанища”.

В Инвестиционния план-програма на МО до 2020 г. са формулирали реалистични и оперативно обосновани цели по превъоръжаването на Въоръжените сили. Сред приоритетните проекти в Плана, три се отнасят до ВВС. Това са: осигуряване на летателната годност на самолетите Миг-29; поддържане на летателната годност на вертолети „Кугър” и „Пантер”; както и проектът за придобиване на нов тип многофункционален изстребител и осигуряване на интегрираната му логистична поддръжка.

Относно способностите на военната индустрия за регионално сътрудничество в контекста на „обединяване и споделяне” Междуведомствения съвет по въпросите на военнопромишления комплекс и

⁷ Симеон Николов — Модернизация на въоръжените сили на република България и бизнес-възможности за отбранителната индустрия, <http://www.expert-bdd.com>;

мобилизационната готовност на страната към Министерския съвет прие на 27 май 2011 г. проект на Стратегия за развитието на българската отбранителна технологично-индустриална база в сътрудничество със Сдружение „Българска отбранителна индустрия”.

Документът е в синхрон с европейската стратегия за развитието на отбранителната индустрия, приета през 2007 г. от Европейската агенция по отбрана. Стратегията за развитието на българската отбранителна технологично-индустриална база ще способства за изпълнението на задачите и ангажиментите ни във връзка с членството в НАТО и Европейски съюз и ще допринесе за максимално интегриране на нашата отбранителна промишленост с тази на останалите европейски страни.

Стратегията за БОТИБ определя насоките на развитие на българската отбранителна индустрия като конкурентна на страните-члени от НАТО и ЕС.

Трите основни цели, залегнали в Стратегията са:

- Създаване на условия за развитие на високотехнологична и конкурентноспособна отбранителна индустрия и формиране на съвременна, адекватна и надеждна отбранителна технологично-индустриална база;
- Създаване на национални отбранителни способности за изпълнение на задачите, свързани с националната сигурност и отбрана и реализиране на принос за развитие на отбранителните способности на НАТО и ЕС, включително и на регионално ниво, чрез участие на българската отбранителна индустрия;
- Отбранително, технологично и индустриално сътрудничество и интеграция със страните от ЕС и НАТО с цел висока възвръщаемост на инвестициите в ОТИБ.

Европейската стратегия за отбранително технологична и промишлена база, приета от Европейската отбранителна агенция, на 14.05.2007 г. дава основните насоки за сътрудничество в областта на отбранителната индустрия:

задвижване на способности (т.е. насочени към изпълнение на реални оперативни изисквания на въоръжените сили на бъдещето като същевременно се поддържат необходимите нива на европейския и национален оперативен суверенитет); изясняване на приоритетите и определяне на ключовите технологии като водещи; увеличаване на инвестициите с цел съкращаване на бъдещи разходи; увеличаване на конкуренцията и сътрудничеството; равенство между конкурентите и др.⁸

В документа се отбелязва нуждата от нови инвестиции за развитие на европейската военна индустрия, тъй като досегашните постижения са в рамките на инвестициите в миналото, а процентът на новите през последното десетилетие е силно занижен. В същото време разходите и сложността на системите за отбрана прогресивно нарастват на фона на развиващата се конкуренция отвъд океана.

Изясняването на приоритетите и специализирането на производството на конкурентни продукти ще бъде основна задача на правителствата.

Отбранителните индустрии на Европа ще оцелеят ако се осигури продукция на високо качество и конкурентни цени (т. 17 от ЕОТИБ). Поставен е акцент върху динамиката в областта на научно-изследователското и технологично сътрудничество.⁹

Тези цели припокриват насочеността на българската отбранително-индустриална стратегия, която залага на тясната специализация и развитието на приоритетни направления като трамплин за конкурентноспособността на страната ни в тази сфера. Инвестициите за доставка на продукти и тяхната поддръжка ще бъдат определящи за ефективно провеждане на държавна политика за развитието на БОТИБ.

Анализът на моментното състояние на БОТИБ показва, че отбранителната ни индустрия може да бъде конкурентноспособна и водеща в определени производствени направления като: 1) леко стрелково въоръжение

⁸ www.eda.europa.eu

⁹ Пак там

и средства за персонална и комплексна защита по проект „Войник на бъдещето” – изключително благоприятен проект, тъй като в следствие от превъоръжаването на страните-членки от НАТО, създадоха условие за съвместимост с войските на съюзниците си (особено САЩ), като по този начин се отваря една огромна пазарна нисша, където български предприятия като „Арсенал” АД - гр. Казанлък и „Аркус” АД, гр. Лясковец, биха окомплектовали цялата ни армия със съвременни средства за поразяване за близък бой; 2) Системи за ранно откриване, идентифициране, противодействие и отстраняване на последиците от терористични заплахи – такива изделия отново се разработват у нас: „Битова електроника” произвеждат система „свой-чужд” в хода на модернизация на радарите за ПВО; Системата за дистанционно противодействие срещу импровизирани взривни вещества на „Самел 90” АД – гр. Самоков; продуктови и системни решения на „Института по металознание, съоръжения и технологии с център по хидро и аеродинамика” за повишаване защитата на хеликоптери от РПГ, противодействие срещу подводни заплахи и др.; 3) оптико и оптикоелектронни системи – едно от водещите направления в отбранителния сектор у нас – две са основните предприятия, произвеждащи такива системи, а именно „Оптикс” ЕАД и „ОПТИКО ЕЛЕКТРОН ГРУП” АД, които снабдяват голям брой държави по света с високотехнологичните си продукт, като някои от тях са ключови за работата на основни оръжейни системи (пример е оптиката на „Оптикс” за германския танк „Леопард”); 4) Развитие Комуникационно-информационни системи, задоволяващи и гражданския сектор – водещи предприятия у нас са: „Армитех” АД; „Битова електроника” АД; „Самел-90” АД и „Черно море” АД; 5) Производство на облекло и войсково снаряжение – единствено в България, в „Мак” АД – гр. Габрово съществува технология за т.нар. „кюпно” багрене на платовете, което увеличава периода на ползване и забавя стареенето и избеляването. Освен това се произвеждат и бронезилетки, каски и др. продукти на световно ниво.

Българската отбранителна индустрия може да бъде успешно конкурентна на чуждестранните в области като: **Mine Counter-Measures in littoral sea areas** (притежаваме високи технологии за подводна защита на крайбрежни, териториални води); **Comprehensive Approach – military implications** (притежаваме различни водещи технологични решения при боеприпасите, оптиката, комуникациите и др.); **Counter-Improvised Explosive Device** (притежаваме водеща в света технология за противодействие срещу дистанционно взривяване на импровизирани взривни вещества по радиоканали); **Increased availability of helicopters** (лидери сме в защитата на хеликоптери от РПГ).

Притежаваме водещата в света технология за противодействие срещу дистанционно взривяване на импровизирани взривни вещества по радиоканали.

На базата на Стратегията за БОТИБ, България предстои да приеме и **Стратегия за научните изследвания и технологии в областта на отбраната и сигурността**. Такава е приета от Европейската агенция по отбрана.

Основна задача в Стратегия за БОТИБ е да се създадат условия и среда за необходимата институционална подкрепа от държавната администрация и партньорство с бизнеса, както и индустриален капацитет адекватен на съвременните потребности. В тази връзка, в нея бе предвидено **създаването на „Индустриален форум”**. В резултат на което, Министерство на отбраната излезе с проект на „Концепция за Индустриален форум”, където се предвижда форумът да се превърне в постоянно действащ механизъм с консултативни функции.

В концепцията се отбелязват основните задачи на бъдещия „Индустриален форум”, като: условия за трансфер на нови за България високи технологии; развитие на конкурентноспособни отбранително-индустриални способности; максимизиране на икономическите ползи от изразходване на планираните средства; включване на българските предприятия от БОТИБ във

веригата от доставки на водещите световни производители; повишаване на експортния потенциал на ОТИБ и др.

На фона на нашата отбранителна промишленост искам да ви представя основните показатели на Европейската отбранителна и технологична индустриална база.

Основни възможности на ЕОТИБ :

Въздушен компонент

През 2007 г. ASD (Aerospace and Defence Industry) изнася данни, че пряката заетост в Европейския въздушен сектор се равнява на 473 800 души персонал (73 % от заетостта в отбранителната индустрия). Въпреки това се реализира както военна, така и гражданска продукция. Ако приемем, че заетостта се отразява на продажбите то тогава пряката заетост в Европейския въздушен сектор е около 199,500 души през 2007 г.

В сравнение с европейските фирми, работещи в сектора, американските произвеждат почти три пъти по-голям обем продукция за нуждите на отбранителната си промишленост.

Секторът има значителен опит в международни сътруднически проекти. Това включва споделянето на общи R&D разходи и споделяне на производството между сътрудническите си страни. В секторът са осъществени множество сътруднически програми за производство на въздушни машини за гражданско потребление, хеликоптери, ракетни и космически системи. Някои от тези проекти водят до формирането на европейски компании, а именно Airbus, MBDA, Eurocopter and ESA. Сътрудничеството обхваща от минимум две страни (държави), като пример производството на английско-френския „Ягуар” и хеликоптерните програми, до три-четири нации, сътруднически си в производството на съвременни бойни самолети (като „Торнадо” и „Тайфун”) и седемте европейски нации сътруднически си по A400M airlifter.

Сухопътен компонент

Данните показват, че през 2007 г. капацитета на сухопътният сектор в ЕС е за 17, 5 милиарда евро със 106 200 души заетост на персонала.

Производителността на труда на сухопътния и морски сектор взети заедно е по-ниска спрямо авиокосмическия сектор с около 87 %.

Големите европейски фирми за сухопътна техника са: BAE Land Systems, Nexter (бившето GIAT), and Krauss-Maffei Wegmann and Rheinmetall, които заедно произвеждат танка German Leopard 2.

BAE Land Systems има участие във Великобритания, САЩ, Южна Африка, Швеция. В рамките на Великобритания този сектор е със значителна и бърза консолидация. Сухопътния сектор на Великобритания има значителен опит в доставката на компоненти за танкове (AFVs), като например скорости доставяни от William Cook Group. През последните 10 години производителите на сухопътната техника на Великобритания е намаляла с 5 основни доставчици (Alvis; GKN Defence; Vickers Defence Systems; RO Defence; Marconi Defence Systems) и е останала една основна, а именно BAE Land Systems. Факторите довели до това са: нисък марж на печалбата, непълно натоварване на мощностите, липсата на конкурентна продукция, спадът на световният отбранителен пазар след края на Студената война, както и промяна в националните отбранителни нужди (например намаленото търсене на танкове).

Морски компонент

Отличителни черти на военноморския сектор на ЕС са големият брой относително малки фирми, излишният капацитет и липсата на европейски програми за сътрудничество. ASD данни показват, че през 2007 г., Европейският Военноморски сектор има продажби за 14.75 милиарда евро и в него се назначават пряко 71 000 човека персонал, който е около 11% от всички заети в Европейската еронавтиката и отбранителни индустрии (ASD, 2007). Оценка за непряка заетост (съотношение на 1.1:1.0 преки към косвени), дава общата оценка на пряка и непряка заетост на около 135 350 човека персонал в Европейския военноморски сектор. Разходите за изследвания и развитие в този сектор са около 10% от оборота (около 1,6

млрд.), което е повече от интензивните изследвания в Европейския сухопътен сектор.

Европа има дванадесет основни компании за изграждане на военни кораби, базирани основно във Франция, Германия, Испания, Италия, Холандия и Великобритания. В рамките на Европа, най-големите корабостроителници са DCNS (Франция); TKMS (Германия); Fincantieri (Италия); Navantia (Испания) и BAE и VT Group (Великобритания).

През последния месец на миналата година Европейският парламент прие **доклада на Комисията по външни работи и подкомисията по отбрана относно въздействието на финансовата криза Върху сектора на отбраната в държавите -членки на ЕС¹⁰**. Според него основен акцент на всички усилия на ЕС в областта на отбраната в отговор на финансовата криза следва да бъде Европейската агенция по отбраната (ЕАО), която има потенциала да покрие широка област на преразглеждане и планиране на политики, но все още не е в състояние да постигне това в настоящия си формат.

Какво препоръчва доклада в областта на научните изследвания и технологии:

Припомняйки важността на научно изследователската дейност за конкурентоспособността и устойчивостта на ЕОИТБ, доклада отбелязва че едва около 1 % от общите разходи за отбрана на държавите от ЕС са предназначени за научни изследвания и технологии, а повече от 50 % продължават да се отделят за личния състав, и по-специално, че при повечето държави-членки този дял е под 1 % (както е и в България) и призовава държавите членки да **изключат научните изследвания и технологиите от своите съкращения на разходите в областта на отбраната. Около 85 % от средствата за научни изследвания и технологии все още се изразходват на национално равнище** и по-голямата част от останалите средства се изразходват на двустранно, а не на многостранно равнище, което води до

¹⁰ Доклад относно въздействието на финансовата криза върху сектора на отбраната в държавите-членки на ЕС (2011/2177(INI)), стр. 10-12, <http://www.europarl.europa.eu/>

фрагментираност между държавите-членки. Отново се подчертава **основната роля на ЕАО за координиране и планиране на съвместните дейности за научни изследвания в областта на отбраната**. Много важен акцент е насърчаването на ЕАО и Комисията да се стремят към координация в контекста на европейското рамково сътрудничество, с цел да увеличат максимално взаимодействието с тема „Сигурност“ на **Рамковата програма за научни изследвания и технологично развитие по-специално в области като защита срещу химически, биологични, радиологични и ядрени оръжия, борба със самоделните взривни устройства, безпилотните летателни апарати, морското наблюдение, управлението и обработването на информация и кибернетичната отбрана**. В дългосрочен план докладът на ЕП поставя акцент върху следващите рамкови програми и „Хоризонт2020“, с цел да се стимулира европейската съвместна научноизследователска дейност и да се подпомогне обединяването на разпръснатите национални средства. Не на последно място доклада подчертава че всяка научноизследователска дейност в областта на отбраната, финансирана от ЕС, следва, на първо място, да се придържа към **целта за развитие на способностите на ЕС за управление на кризи и да бъде насочена към изследванията с двойна употреба.**¹¹

Какво препоръчва доклада в областта на изграждане на европейска отбранителна технологична и индустриална база

- Извода който налага доклада е, че в нито една държава-членка на ЕС отбраната не може да продължи да бъде устойчива само на национална основа и предупреждава държавите-членки, че има вероятност намаляването на инвестициите в отбраната да изложи европейските отбранителни промишлености и технологични иновации на риск от попадане под контрола на трети сили с различни стратегически интереси. Също така счита, че

¹¹ Пак там

хармонизирането на военните изисквания чрез процес на координирани прегледи на сигурността и отбраната, следва да доведе до хармонизация на придобиването на оборудване в държавите-членки на ЕС, което е първата предпоставка за създаване на условия от гледна точка на търсенето за успешно транснационално реструктуриране на отбранителната промишленост в Европа. Това реструктуриране ще бъде основано на повече специализация, оперативна съвместимост и взаимно допълване. В контекста на реструктурирането на промишлеността, подчертава също така **колко е важно да се гарантира, че сигурността на доставките няма да бъде застрашена. Особено важно е насърчаването на ЕАО да изготви допълнително общо **европейско становище за ключовите индустриални способности, които следва да се запазят или развият в Европа**. Друга основна насока в доклада е налагането на **съвместните програми за въоръжение като важен инструмент за намаляване на разходите за развитие, за подпомагане на консолидацията на индустрията и за насърчаване на стандартизацията и оперативната съвместимост**. Също така е отбелязано значението за конкурентноспособна европейска отбранителна промишленост – **на трансатлантическото сътрудничество**, което може да улесни достъпа до нови технологии, да насърчи напредничавото развитие на продукти и да предостави стимули за намаляване на разходите и съкращаване на производствения цикъл.¹²**

В много голяма степен, когато става въпрос за научни изследвания, е важен опитът в организацията за изследвания и технологии на НАТО и индустриалната група на Алианса, където участват същите тези страни. Освен сътрудничеството между европейските държави по тази тема в доклада се адресира и взаимодействието със САЩ и Канада, което е от изключителна важност и в технологичен план като предизвикателство към оперативната съвместимост. В крайна сметка основните проблеми, свързани с планиране, с общо разработване на способности, със задълбочаване на сътрудничеството в

¹² Пак там стр. 12-15, <http://www.europarl.europa.eu/>

научните изследвания, с развитието на индустриалната база, със създаване на един общ пазар и иновативни механизми за финансиране са все въпроси, които са на вниманието на страните в Алианса.

Що се отнася до механизма за финансиране, в Алианса, са разработени доста ефективни механизми от общото финансиране през различни механизми за многонационални проекти до т.нар. доверителни фондове. Чрез тях група страни могат да финансират съвместно разработени способности, включително за трети страни с цел постигане на оперативна съвместимост с партньорите и по-ефективно съвместно участие в операции.

В момента сме в ситуация, когато страни с население под 10-15 млн. население при финансовата криза и нарастващите цени на военната техника и на системите в сферата на отбраната и сигурността, сами да не могат да изградят завършена и пълноценна система за отбрана като част от съвместни усилия и от една по-голяма организация. А тази по-голяма организация, доказала се на европейския континент, е НАТО. Т.е. очертава се една тенденция на регионално сътрудничество, която е много силно изразена в Скандинавските страни с евентуално асоцииране на Прибалтийските страни. Очертава се много добра основа на сътрудничество, която винаги е съществувала в Западна Европа в рамките на Западноевропейския съюз в миналото (ЗЕС), който беше интегриран в ЕС. Една област, която трябва да бъде добре развита, е тази на сътрудничество в Централна и Източна Европа, още повече – в Югоизточна Европа. Което е предизвикателство за България и страните в региона, тъй като тук повечето от страните са под 10-15 млн. население, с не много висок БВП и при ниските нива на военен бюджет. У нас той е 1,2% от БВП, при другите – до около 1,5%. Затова без такова сътрудничество страните от региона на Балканите не могат да изградят необходимите способности. И което е съществено, това сътрудничество не може да бъде просто регионално, то трябва да бъде в рамките на ЕС, а

следователно – и в рамките на НАТО, щом става дума за отбрана и за европейски държави.¹³

Това налага сътрудничеството да бъде институционализирано по някакъв начин със съответната агенция за развитие на способности, както от 2004 година ЕС се стреми да работи чрез Европейската агенция по отбраната. Но отново не бива да забравяме, че Северноатлантическият алианс е много по-напред в този процес. В момента в него тече реформа на съществуващите 14 агенции за развитие на способностите към 3 основни агенции – по поддръжка, по управление на доставките и по системи за комуникация и информация. Синхронизирането на препоръките от доклада, особено, ако се превърне в резолюция на ЕП, реформата на агенциите в НАТО и формирането на структури за регионално сътрудничество, особено между страните с недостатъчни военни бюджети и ресурси, ще доведе до създаване на този механизъм за преодоляване на кризата. Както и за извличане на ползи чрез това институционализирано сътрудничество, насочено към целите и процесите, които в момента се дефинират от процесите на реформата в НАТО.¹⁴

Защото опитът показва, че работещите агенции, които реално създават способности, са в Алианса и там участват практически всички европейски страни – и членуващите в него, и партньорите, които имат меморандуми за разбирателство с НАТО в сферата на развитие на способности. Което означава, че инфраструктурата на Алианса позволява да бъдат осъществени и идеите в този доклад – да има съвместно планиране, координирани научни изследвания, да има съвместна разработка на способностите, активно използване на европейската индустриална база, но съвместно с индустриалната база на други страни -членки на Алианса, които са извън ЕС, като САЩ, Канада, Норвегия, Турция. Това създава много по-добри условия за създаване на способности. Всички тези предпоставки всъщност са създадени от сега съществуващата и бързо реформиращата се в същото време в тази посока структура на агенции и

¹³ Шаламанов Велизар, Очертава се тенденция на регионално сътрудничество, в. „Българска армия”, бр.1 2012г.

¹⁴ Пак там

процес на планиране и разработка на способности в НАТО. Така че ЕС би могъл да насочи вътрешните си реформи към това по-активно да използва тези възможности, създадени от НАТО поради причина, че основната част от страните на ЕС членуват в НАТО, а другите като партньори могат да бъдат включени в този процес, в тази инфраструктура със съответни споразумения.

Накрая искам да споделя една моя идея за публично-частно партньорство с дружествата от българската отбранителна промишленост, а именно създаването на Национален фонд за отбранителни научно – технически изследвания и иновации. Идеята е продиктувана от убеждението ми, че трансформирането на сектора на отбранителната промишленост неминуемо ще изисква солидна научно изследователска подкрепа, технологично обновяване и иновации. Именно това ще повиши конкурентоспособността на сектора и ще спомогне за кооперирането на предприятията във веригите на доставки на големите производители.

Идеята е продиктувана и от факта, че България отделя най нисък процент от бюджета си за отбрана за научни изследвания - 0,1-0,18 % от бюджета на Министерството на отбраната, с тенденция за намаляване, което в цифрово изражение е около 0,6-1,2 милиона евро, т. е. над 1000 пъти по малко от Франция или 120-130 пъти по малко от Полша и Чехия.

Финансирането на фонда може да стане с отчисления на определен минимален процент (0.5 до 1%) от всяка реализирана сделка на компании от отбранителната индустрия, като средствата се акумулират във фонда и всеки участник от може да кандидатства с проект за финансиране на научно изследване. Така парите остават в бизнеса. Държавното участие се изразява в предоставянето на административен и научен капацитет. Като държавните структури могат да поемат функциите по координация с Европейската агенция по отбрана и други научно изследователски звена от НАТО и европейския съюз. Като функция на държавата могат да бъдат и презентиранията на продукти и технологии, помощ при съвместни проекти, организиране на стажове, обучение и др.